

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

**на тему «Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників на
оперативному рівні військової освіти»
здобувача ступеня доктора філософії
Москаленка Сергія Анатолійовича**

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі іншомовної освіти та міжкультурної комунікації

17 травня 2023 року, протокол № 1.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми зумовлена тим, що офіцерський склад Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) нині виконує професійні завдання у складних умовах, на які впливають такі чинники, як тимчасова окупація частини території держави (Автономної Республіки Крим та півдня і сходу країни) російською федерацією, ведення бойових дій у північних, східних та південних прикордонних районах, загроза військового вторгнення та провокації на українсько-білоруському кордоні, постійні спроби переміщення через державний кордон України нелегальних мігрантів, контрабанди, зброї, техніки та боєприпасів тощо. Ці чинники посилюють потребу в якісній професійній підготовці офіцерських кадрів прикордонної служби, результатом якої є високий рівень професійної компетентності. Компонентами професійної компетентності є здатність до ефективної управлінської діяльності, знання законодавчої бази щодо регламентації діяльності ДПСУ, складного і динамічного характеру сучасної оперативно-службової і службово-бойової діяльності ДПСУ, розуміння військово-політичних і соціально-економічних умов основ воєнного стану, вміння і навички застосування інформаційних технологій, оновлених зразків озброєння й військової техніки тощо. Ці та інші чинники збільшують службове навантаження на офіцерів-прикордонників, оскільки розширюється обсяг функцій, що покладаються в умовах війни на ДПСУ.

Професійна компетентність офіцерів-прикордонників з оперативним рівнем військової освіти є результатом теоретико-практичної підготовки до виконання професійних завдань на керівних посадах в органах і підрозділах охорони державного кордону. Водночас це інтегративне професійне утворення поєднує здатність офіцера ефективно виконувати свої професійні функції й обов'язки, використовувати спеціальні прикордонні та військові фахові знання, уміння, навички та досвід, а також задіювати важливі професійні якості, що

мають визначальний вплив на результати оперативно-службової та службово-бойової діяльності.

Концептуальні керівні документи, в яких визначено перспективні напрями розвитку ДПСУ, передбачають створення сучасного за структурою та рівнем підготовки прикордонного правоохоронного відомства європейського зразку, що гарантує національну безпеку на державному кордоні. Ця перспектива актуалізує необхідність підготовки висококваліфікованих офіцерів-управлінців, здатних приймати обґрунтовані й ефективні управлінські рішення щодо захисту та охорони державного кордону.

Водночас у нормативно-правових документах, що регламентують професійну підготовку персоналу ДПСУ, зазначено, що офіцери-прикордонники зобов'язані вміти самостійно приймати нестандартне рішення, проводити аналітичну роботу, планувати та контролювати оперативно-службову діяльність, забезпечувати організацію прикордонної служби за різних умов, застосовуючи традиційні й інноваційні засоби захисту та охорони кордону.

Крім цього з початком військової агресії російської федерації проти України актуалізувалися знання, уміння і навички військового спрямування, що потрібні офіцерам під час ведення бойових дій, зокрема щодо посилення охорони важливих об'єктів, організованих і злагоджених дій займати оборону та протидіяти противнику в разі нападу чи диверсій, застосування військової зброї і техніки. Отже, офіцер-прикордонник повинен мати високий рівень розвитку професійної компетентності, що поєднує професійні знання, вміння і навички, систему цінностей, професійні якості та досвід не лише як представника правоохоронного органу спеціального призначення, але і як офіцера, що компетентний у діях тактичних і оперативних військових формувань.

Проблема формування та розвитку особистості майбутнього фахівця на основі компетентнісного підходу неодноразово була предметом вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Бібік, І. Зязюн, О. Овчарук, О. Пометун). У контексті дослідження особливий інтерес становлять дослідження О. Діденка, Д. Іщенко, В. Мірошніченко, О. Ставицького, В. Ягупова, у працях яких представлено теоретичні, методологічні та методичні засади професійної підготовки представників сил сектору безпеки і оборони. Важливими у контексті вирішення наукового завдання дослідження є наукові праці В. Костенка, О. Луцького, О. Миропольської, Р. Мішенюка, В. Собка, О. Торічного, у яких представлено різні аспекти вдосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки офіцерів у вищих військових навчальних закладах, розвитку в них професійної компетентності.

Проте комплексних досліджень розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти на основі компетентнісного, системного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів на сьогодні немає: не обґрунтовано педагогічних умов розвитку такої професійно значущої для діяльності офіцера-прикордонника властивості, не конкретизовано критеріїв, показників та рівнів її розвитку на рівнях військової

освіти, немає цілісного науково-методичного забезпечення розвитку професійної компетентності персоналу ДПСУ в умовах воєнного стану.

Визначають актуальність теми дослідження емпіричні результати аналізу професійної підготовки офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти. Пілотне дослідження показало, що опитані офіцери мають недостатній рівень професійних знань, умінь і навичок, щоб правильно вирішити типові і нетипові управлінські завдання та проблеми прикордонної безпеки в органах (підрозділах) охорони державного кордону в умовах оперативно-службової і службово-бойової діяльності. Також виокремлено суперечності в процесі професійної підготовки офіцерів-прикордонників:

- між сучасними вимогами нормативно-правових документів та українського суспільства щодо якості професійної підготовки офіцерів-прикордонників, що зумовлені необхідністю охорони державного кордону умовах службово-бойової діяльності, та станом освітньо-методичної бази для забезпечення цих вимог;

- між можливостями і потенціалом вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) щодо ефективного розвитку професійної компетентності офіцерів оперативного рівня військової освіти та неспроможністю ці можливості використати на практиці в умовах реформування системи військової освіти;

- необхідністю осучаснення змісту військової освіти, оновлення методики підготовки офіцерських кадрів у сучасних умовах, розвитку їхньої професійної компетентності та повільним оновленням змісту, форм і методів навчання дисциплін військово-спеціального спрямування;

- між педагогічним резервом навчальних дисциплін оперативного рівня підготовки і лідерських курсів щодо розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників та невідповідністю засобів, форм та методів освітньої діяльності.

Отже, актуальність теми, її недостатня теоретична розробленість, необхідність подолання виокремлених суперечностей, зумовили вибір теми дослідження «Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 30 жовтня 2020 р.).

3. Наукова новизна отриманих результатів дослідження. У дисертації одержані такі нові наукові результати: *уперше* обґрунтовано педагогічні умови розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти (врахування вимог компетентнісного підходу й особливостей службової діяльності офіцерів-прикордонників у професійній підготовці на оперативному рівні військової освіти; використання

методів моделювання в освітньому процесі з метою розвитку військового лідерства офіцерів-прикордонників у професійній діяльності; системне впровадження на оперативному рівні військової освіти сучасних педагогічних технологій для розвитку умінь і навичок оперативно-службової та службово-бойової діяльності; підготовка науково-педагогічних працівників вищого військового навчального закладу до навчання офіцерів щодо виконання ними функцій майбутньої професійної діяльності за стандартами НАТО); *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти завдяки використанню критеріїв (мотиваційного, знаннево-інформаційного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (низький, середній та високий) розвитку зазначеної характеристики; *уточнено* сутність поняття «професійна компетентність офіцера-прикордонника з оперативним рівнем військової освіти» (інтегративне професійно-особистісне утворення, що поєднує здатність офіцера використовувати військово-прикордонні фахові знання, уміння, навички та досвід, а також важливі професійні якості для ефективного виконання завдань оперативно-службової та службово-бойової діяльності); *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про зміст і структуру професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти як єдності особистісно-мотиваційного, змістового та практичного компонентів; про розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти завдяки розробленій моделі цього процесу.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що визначено сутність поняття «професійна компетентність офіцера-прикордонника з оперативним рівнем військової освіти», обґрунтовано педагогічні умови розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти. Введено до змісту програм навчальних дисциплін «Управління оперативно-службовою діяльністю органів охорони державного кордону», «Наукові основи управління» та «Державне управління» ситуативні завдання проблемного характеру, що передбачають поглиблене опанування вмінь і навичок управлінської діяльності; розроблено й апробовано комплекс вправ з метою розвитку офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти лідерських якостей; розроблено та впроваджено професійно-орієнтовані завдання щодо управлінських аспектів прийняття рішень під час організації повсякденної діяльності на ділянці кордону органу охорони державного кордону, застосування елементів стратегічного управління, проєктного управління, тайм-менеджменту; підготовлено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам вищого військового навчального закладу щодо розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти. Одержані результати дослідження можуть бути використані у системі підвищення кваліфікації офіцерів управління ДПСУ й інших правоохоронних та збройних формувань України, а також за умов адаптації

таких матеріалів для проведення занять у системі професійної підготовки офіцерів ДПСУ.

5. Використання результатів роботи. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт реалізації від 03.06.2022 р. № 35/175), Льотної академії Національного авіаційного університету (акт реалізації від 13.06.2022 р. № 0108/746) і Військової академії (акт реалізації від 17.06.2022 р. № 2/5/137).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Всі подані в дисертації наукові результати автор отримав самостійно. У статті «Москаленко С., Білявець С. Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки* / гол. ред. О. В. Діденко. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. № 4 (27). С. 134-147», написаній у співавторстві з С. Білявцем, дисертанту належить узагальнення концептуальних основ щодо застосування компетентнісного підходу у сучасній вищій військовій освіті.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Гомонюк Олена Михайлівна**.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Москаленка Сергія Анатолійовича є результатом самостійних досліджень здобувача, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача. Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 12 наукових працях, із них 6 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України у галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Москаленко С., Білявець С. Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. 2021. № 4(27). С. 134–147 (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, США; Index Copernicus, Польща; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/915>

DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v27i4.915>

2. Москаленко С. Критерії, показники та рівні розвиненості професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 52. Т. 2. С. 260–264 (індексується в наукометричній базі даних Index Copernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_2/40.pdf

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-40>

3. Москаленко С. А. Методичні рекомендації науково-педагогічному складу ВВНЗ щодо розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 7(9). С. 65–74 (індексується в наукометричних базах даних: Google Scholar Академія, США; Index Copernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/1945>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7\(9\)-65-74](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7(9)-65-74)

4. Москаленко С. Педагогічні умови розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти та експериментальна перевірка їх ефективності. *Acta Pedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 3. С. 132–136 (індексується в наукометричній базі даних Crossref, США; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/714>

DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.19>

5. Москаленко С. А. Сутність, зміст та структура професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 47. С. 195–199 (індексується в наукометричній базі даних Index Copernicus, Польща; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/47/37.pdf>

DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.37>

6. Москаленко С. А. Результати експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 12(14). С. 322–329 (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, США; Index Copernicus, Польща; Research Bible, Японія; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/3070/3083>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-322-329](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-322-329)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Москаленко С. Щодо проблеми розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативно-тактичному рівні військової освіти.

Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки та оборони України : матер. II Міжнар. науково-практич. конф. (м. Хмельницький, 25 листопада 2021 р.) / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2021. С. 644–645. Посилання на публікацію: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/tezy-ii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferenciya-osvitno-naukove.pdf>

8. Москаленко С. А. Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників у дискусіях сучасних наукових досліджень. *Current issues of science, prospects and challenges* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Sydney, Australia, 17 December 2021) / European Scientific Platform. Sydney, 2021. Vol. 3. С. 18–20. Посилання на публікацію: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/17.12.2021/699>

9. Москаленко С. А. Сутність та зміст професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la III conférence scientifique et pratique internationale (Paris, 8 juillet 2022) / La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne. Paris-Vinnitsia, 2022. С. 282–283. Посилання на публікацію: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/08.07.2022/762>

10. Москаленко С. А. Зміст педагогічних умов розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Features of development of modern science in the pandemic's era* : collection of science papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Berlin, Germany, 15 July 2022) / European Scientific Platform. Berlin, 2022. Vol. 2. С. 37–38. Посилання на публікацію: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7793/1/Biotekhnolohiia_transformats.pdf

11. Москаленко С. А. Щодо проблеми діагностики розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття* : матеріали III міжнародної наукової конференції (м. Черкаси, 29 липня 2022 р.) / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця, 2022. С. 258–259. Посилання на публікацію: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/view/29.07.2022/766>

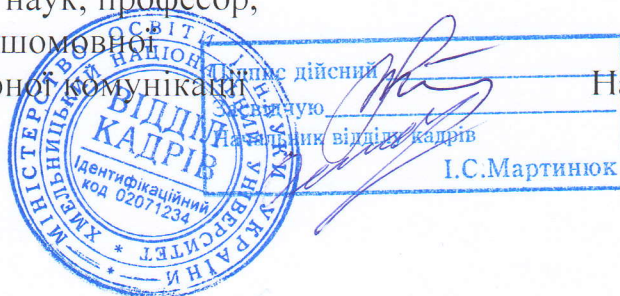
12. Москаленко С. Професійна компетентність офіцерів-прикордонників оперативного рівня військової освіти як чинник ефективної управлінської діяльності. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 24 листопада 2022 р.) / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2023. С. 1367–1368. Посилання на публікацію: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/conf_24_11_2022.pdf

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Москаленка Сергія Анатолійовича «Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта /Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників на оперативному рівні військової освіти», подану Москаленком Сергієм Анатолійовичем на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуючий публічної презентації:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної
освіти та міжкультурної комунікації

Наталя БІДЮК